

УДК 373.3.016:502/504

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-233-240

ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мозуль Ірина Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
учитель англійської мови вищої категорії
Сопицька філія Есманьської ЗОШ I–III ступенів
e-mail: mozul.dubok@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8331-9011

У статті розкрито теоретичні засади виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи в дітей молодшого шкільного віку. Узагальнено психолого-педагогічні підходи до формування екологічної культури, охарактеризовано структуру ціннісного ставлення до природи. На основі аналізу наукових джерел визначено вікові особливості молодших школярів, що зумовлюють специфіку екологічного виховання. Виокремлено педагогічні умови ефективного формування ціннісного ставлення до природи. Значну увагу приділено практичній реалізації еколого-виховної діяльності в початковій школі. Обґрунтовано необхідність інтеграції екологічного змісту в усі ланки освітнього процесу та систематичної оцінки сформованості емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Ключові слова: *початкова школа, молодші школярі, учні початкових класів, освітній процес, екологічна освіта, екологічна культура, екологічне виховання, екологічна свідомість, емоційно-ціннісне ставлення до природи, природоохоронна діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасний світ переживає масштабні глобальні трансформації природного середовища, які безпосередньо впливають на умови життя людства. Зміна клімату, деградація природних ресурсів, зниження якості повітря та води, втрата біорізноманіття, забруднення ґрунтів, урбанізація створюють нові виклики для існування та розвитку суспільства. Ці процеси не лише загрожують екологічній стабільності, а й потребують переосмислення підходів до екологічної освіти та виховання молодого покоління. В умовах таких глобальних екологічних проблем формування свідомого, морально відповідального ставлення до природи стає однією з ключових завдань сучасної педагогіки, адже саме від рівня екологічної культури молодого покоління залежатиме можливість сталого розвитку суспільства.

Сформуванню екологічно свідомої особистості можливо лише за умови розвитку в дитини емоційно-ціннісного ставлення до природи з раннього віку, тобто усвідомлення природи як системи, частиною якої вона є. Це ставлення передбачає не лише знання про навколишнє середовище, а й внутрішню мотивацію берегти природу, здатність співпереживати живим істотам та емоційно реагувати на її зміни. У дитячому віці, особливо в період початкової школи, формується фундамент особистісної культури: розвивається емпатія, моральні орієнтації, здатність до естетичного сприйняття, чутливість до гармонії та краси довкілля. Емоційно-чуттєве сприйняття природи в цей період є найбільш активним, що робить педагогічний вплив максимально ефективним.

Психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що молодші школярі сприймають природу не лише через знання, а насамперед через емоційний досвід та особистісні переживання. Дитина відчуває красу дерева, слухає спів птахів, спостерігає за утворенням хмар або зміною кольорів листя – і саме ці переживання формують її ціннісне ставлення. На цій основі виникає внутрішня потреба дбати про природу, берегти її, що є основою майбутньої екологічної компетентності.

Важливим аспектом є те, що екологічна культура не може бути сформована лише через інтелектуальні знання чи сухе теоретичне вивчення фактів. Вона потребує інтеграції когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів. Іншими словами, знання про неживу і живу природу, флору і фауну, екологічні явища та закони природи повинні поєднуватися з емоційним сприйняттям, практичною взаємодією та усвідомленою відповідальністю. Тільки за таких умов дитина здатна перевести емоційні реакції в сталу поведінку, засновану на ціннісному ставленні до довкілля.

Сучасні дослідники підкреслюють, що формування емоційно-ціннісного ставлення до природи в молодших школярів – це не лише навчальна, а й виховна проблема, що вимагає розробки системних педагогічних умов і методик. Зокрема, важливо забезпечити позитивний емоційний досвід у взаємодії з природою, створити можливості для спостереження та практичної діяльності, інтегрувати екологічні завдання в різні навчальні дисципліни, а також організувати взаємодію школи з родиною та громадою. Таке комплексне вирішення проблеми дає змогу формувати в дітей усвідомлену готовність берегти природне середовище та розвивати відповідальні цінності.

Таким чином, актуальність теми визначається поєднанням сучасних глобальних екологічних викликів із віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку, що робить необхідним обґрунтування

ефективних педагогічних умов, форм і методів роботи для виховання в здобувачів початкової освіти емоційно-ціннісного ставлення до природи. Це завдання є фундаментом не лише екологічної освіти, а й формування всебічно розвиненої, морально відповідальної особистості, здатної жити в гармонії з природою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування екологічної культури, етичного ставлення до природи та екологічно відповідальної поведінки в учнів протягом останніх десятиліть привертала значну увагу як українських, так і зарубіжних науковців. Відомі дослідження Т. Баранова, Л. Білик, М. Васильєва, Н. Ігнатовської, Ю. Маркової, О. Молчанюк, Г. Тарасенко, Т. Юркової та ін. розкривають комплексні аспекти екологічного виховання в контексті початкової школи, аналізуючи умови, методи та форми розвитку ціннісного ставлення до природи. Ці роботи підкреслюють, що екологічна культура дитини формується на межі знань, емоцій і практичного досвіду, а ефективне виховання потребує поєднання когнітивної, мотиваційної та діяльнісної складових [3; 23; 26].

У межах класичної педагогіки ідеї природодоцільного виховання були науково обґрунтовані Я. Коменським, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинським і К. Ушинським. Вони акцентували увагу на важливості безпосереднього контакту дитини з природою, використання емоційних переживань для розвитку моральних і етичних якостей та формування відповідального ставлення до навколишнього середовища. Суттєвим внеском цих педагогів було обґрунтування того, що екологічне виховання має бути органічно інтегроване у всі види навчальної та виховної діяльності, включаючи гру, спостереження, дослідницькі експерименти та творчість. Їхні концепції стали фундаментом для подальших сучасних досліджень, що поєднують традиційні підходи з інноваційними методиками навчання [4; 27].

Серед сучасних українських науковців виділяються Л. Демчук, Г. Жирська, О. Колонькова, І. Кушакова, Н. Пустовіт, О. Пруцакова, Л. Руденко, Т. Юркова, які детально досліджують структуру ціннісного ставлення до природи та механізми його формування в дітей молодшого шкільного віку. Вони визначають ключові компоненти цього ставлення – когнітивний, емоційний, мотиваційний та діяльнісний – і акцентують на необхідності організації педагогічного середовища, що стимулює безпосереднє спілкування з природою, емоційне переживання її краси та активну участь у природоохоронній діяльності. Ці дослідження підкреслюють роль інтегрованих занять, ігрових технологій, проектної та дослідницької діяльності у формуванні сталих екологічних цінностей [6; 11; 12; 18; 28].

О. Андрос у своїх працях аналізує трансформацію екологічних цінностей у контексті соціальних та культурних змін сучасного суспільства. Він підкреслює, що розвиток екологічної свідомості неможливий без урахування соціальних орієнтацій дітей та впливу суспільних норм, що визначає необхідність адаптації педагогічних підходів до сучасних умов [2]. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує дослідження Абрамовича та Сіґінішіної, які розглядають естетизацію освітнього простору як ефективний чинник розвитку екологічних цінностей. Вони доводять, що формування емоційно-ціннісного ставлення до природи відбувається ефективніше в середовищі, де краса, гармонія та емоційна залученість інтегровані в освітній процес [1].

Попри значну кількість досліджень, сучасна наукова література засвідчує, що проблема комплексного формування емоційно-ціннісного ставлення до природи в молодших школярів все ще потребує системного узагальнення. Багато робіт зосереджені на окремих аспектах – когнітивному розвитку, емоційній сфері або практичних навичках – однак недостатньо розроблені методологічні основи комплексного поєднання знань, емоційних переживань та діяльності в цілісну систему екологічного виховання. Крім того, сучасні психолого-педагогічні вимоги та освітні інновації, включаючи інтеграцію STEAM-підходів, мультимедійних технологій та проектної діяльності, потребують адаптації до розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи. Це підкреслює необхідність подальших досліджень і розробки методичних рекомендацій, що дозволять органічно поєднати традиційні педагогічні ідеї з сучасними інноваційними підходами, забезпечуючи формування в дітей екологічної компетентності, моральної відповідальності та стійкої внутрішньої мотивації до охорони довкілля.

Таким чином, аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє, що виховання екологічної свідомості та ціннісного ставлення до природи є багатомірним педагогічним завданням, яке потребує поєднання класичних і сучасних теоретичних підходів, інтеграції емоційно-естетичного досвіду, практичної діяльності та соціального контексту. Тільки системне врахування цих факторів може забезпечити ефективне формування екологічної культури в молодших школярів, що є фундаментом сталого розвитку особистості та суспільства в цілому.

Формулювання мети статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності емоційно-ціннісного ставлення до природи та визначення ефективних педагогічних умов, методів та форм його формування в дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Емоційно-ціннісне ставлення до природи є інтегральною характеристикою особистості, яка відображає здатність дитини не лише усвідомлювати важливість природного середовища, а й переживати емоційні реакції на його зміни, проявляти готовність до практичної

участі в його збереженні. Формування цього ставлення в молодших школярів є складним педагогічним процесом, що включає когнітивні, емоційні, мотиваційні та діяльнісні складові, які взаємодіють і посилюють одна одну.

Когнітивний компонент забезпечує формування системи знань про природу, екосистеми, закономірності розвитку живих організмів, їхні взаємозв'язки із середовищем, закони збереження природних ресурсів та вплив діяльності людини на довкілля. Для розвитку когнітивних умінь у дітей молодшого шкільного віку застосовуються інтегровані уроки з природничої освітньої галузі, курсу «Я досліджую світ» та мистецтва, де через практичні завдання та експерименти учні вивчають, як ростуть рослини, як поведуться тварини, як змінюється природа в різні пори року. Наприклад, під час уроку «Мікросвіт під лупою» діти спостерігають за життям комах, заносять дані в таблиці, порівнюють результати з природними процесами та формують власні висновки щодо взаємозв'язків у природі. Такі знання дозволяють дитині не лише орієнтуватися в природних процесах, а й формувати уявлення про власну роль у підтриманні екологічної рівноваги.

Емоційний компонент у молодшому шкільному віці визначає моральну та ціннісну основу поведінки дитини. Емоційне сприйняття світу стимулює захоплення красою дерев, квітів, річок, птахів та інших природних об'єктів, розвиває емпатію до живих істот та усвідомлення взаємозалежності людини і природи. Для розвитку емоційного сприйняття використовуються природоорієнтовані рольові ігри, казкотерапія, художні та музичні заняття. Наприклад, гра «Дім для пташки» навчає дітей піклуватися про птахів, створюючи годівнички та спостерігаючи за їхньою поведінкою, а завдання «Емоції природи» дозволяє виразити почуття та враження від спостереження за природними явищами через малюнок, оповідання або коротку презентацію.

Мотиваційний компонент стимулює внутрішнє прагнення дітей брати участь у практичних екологічних діях, активніше досліджувати природні об'єкти, збирати гербарії, вести щоденники спостережень, фіксувати зміни в навколишньому середовищі. Важливу роль відіграють проєктні та командні завдання, де учні спільно планують та реалізують екологічні ініціативи: «Мій улюблений куточок природи», «Сад здоров'я», «Екокарта», «Друг птахів» або «Збережемо воду!». Такі активності формують внутрішню мотивацію, відповідальність та активну громадянську позицію.

Діяльнісний компонент забезпечує практичне втілення знань і мотивів у конкретні дії. Це догляд за рослинами та тваринами, посадка дерев і квітів, прибирання шкільних та громадських територій, створення живих куточків, мініферм та шкільних теплиць, спостереження за природними явищами та ведення щоденників спостережень. Особливо ефективним є поєднання різних видів діяльності, коли діти спостерігають природні процеси, аналізують їх, виконують практичні завдання та наочно реалізують отримані знання через проєкти та дослідницькі роботи. Інтеграція педагогічних методів та STEAM-активностей сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок і командної взаємодії. Наприклад, у межах STEAM-проєкту «Життя водного світу» учні досліджують водойми, вимірюють температуру води, спостерігають за рибами та водоростями, створюють моделі екосистем, аналізують взаємозв'язки організмів і середовища. Екологічні квести «Збережи ліс» або «Темниці парку» розвивають спостережливість, логічне мислення та практичні навички орієнтації в природі, а рольові ігри «Екопатруль» допомагають відпрацьовувати командну взаємодію та прийняття відповідальних рішень.

Отже, інтеграція вище зазначених компонентів формує цілісну систему емоційно-ціннісного ставлення до природи, що забезпечує перехід від емоційного переживання до усвідомленої, відповідальної поведінки.

Молодший шкільний вік є сенситивним для формування екологічної культури, оскільки саме в цей період активно розвиваються наочно-образне та емоційне мислення, дитина здатна до інтенсивного пізнавального спостереження і формує естетичне сприйняття навколишнього середовища. Допитливість, активність та прагнення досліджувати світ стимулюють потребу в безпосередньому контакті з природою. Діти наслідують поведінку дорослих, тому приклад учителя, батьків та старших наставників стає важливим чинником формування екологічної свідомості. Постійна участь у природоохоронних і творчих активностях сприяє розвитку практичних навичок, необхідних для відповідального ставлення до довкілля, а також формує базу для подальшого розвитку екологічної компетентності.

Ефективне формування емоційно-ціннісного ставлення до природи потребує створення спеціальних педагогічних умов. Гуманістична спрямованість виховання передбачає створення позитивного емоційного досвіду взаємодії з природою, розвиток емпатії, формування морального вибору та естетичних почуттів. Безпосереднє спілкування здобувачів початкової освіти з природними об'єктами реалізується через екскурсії, прогулянки, спостереження за сезонними змінами, догляд за кімнатними та шкільними рослинами, організацію живих куточків, мінісадів і теплиць. Важливим є також емоційно-естетичне освоєння природи через художнє слово, музичні та образотворчі заняття, створення казок і мінівистав, а також реалізацію творчих екологічних проєктів. Ці заходи не лише розширюють знання дітей про довкілля, а й забезпечують формування емоційного зв'язку та ціннісного ставлення до природи.

Практичне залучення до природоохоронної діяльності є невід'ємною складовою формування екологічної культури. Діти беруть участь у посадці дерев і квітів, догляді за клумбами, прибиранні територій, виготовленні годівниць та інших ініціативах, що організовуються в межах шкільних і місцевих акцій, наприклад «Посади дерево» або «Годівничка для птахів». Інтеграція сучасних педагогічних методів – екологічних квестів, дослідницьких експериментів, проєктної діяльності та STEAM-занять – сприяє розвитку навичок дослідження, критичного мислення та командної взаємодії. Особливо ефективним є поєднання різних видів діяльності, коли діти спостерігають природні явища, аналізують їх, виконують практичні завдання та наочно реалізують отримані знання.

В освітньому процесі екологічне виховання органічно поєднується з уроками природничої, технологічної та інформатичної освітніх галузей, «Я досліджую світ», мистецтва, читання.

Систематичні спостереження за рослинами, тваринами та природними явищами, ведення щоденників спостережень, порівняння стану природи у різні пори року формують усвідомлення змінності, взаємозалежності та цінності природного середовища. Проєктна діяльність, включаючи ініціативи «Мій улюблений куточок природи», «Ековарта», «Друг птахів» та «Збережемо воду!», дозволяє учням практично втілювати екологічні знання та цінності, стимулює внутрішню мотивацію та активність.

Досвід показує, що екологічні квести, ігри та дослідницькі експерименти сприяють формуванню системного розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природі та розвитку умінь спільної діяльності. Екскурсії до лісу, парку, водойми, ботанічного саду або екоцентру надають дитині можливість пережити багатий емоційний досвід, що закріплює знання і розвиває відповідальність. Наявність живих куточків, шкільних теплиць та мініферм формує практичні навички догляду за рослинами та тваринами, розвиває дисципліну та емпатію.

Художнє слово, музика та образотворче мистецтво виступають додатковим каналом формування емоційно-ціннісного сприйняття природи, активізують уяву та творчу активність, допомагають відчути красу і гармонію довкілля. Художньо-естетичне освоєння природи реалізується через музичні, театральні та образотворчі заняття. Учні створюють малюнки, аплікації, скульптури та інсталяції з природних матеріалів, пишуть казки, оповідання та ставлять мінівистави, що відображають взаємодію людини з довкіллям. Такі види діяльності активізують уяву та творчі здібності, закріплюють отримані знання та сприяють формуванню емоційного зв'язку та ціннісного ставлення до природи.

Важливу роль відіграє партнерство з батьками та співпраця з громадою, які забезпечують продовження екологічного виховання поза межами навчального закладу через спільні проєкти, конкурси, екологічні акції та суботники. Саме спільні проєкти, конкурси, екологічні акції та суботники формують у дітей почуття причетності до спільноти, відповідальності та соціальні навички, закріплюючи екологічні звички.

Формувальна система оцінювання, яка включає спостереження за поведінкою, аналіз щоденників спостережень, виконання практичних завдань та участь у проєктах, дає змогу визначити в здобувачів освіти рівень емпатії, усвідомленість екологічної відповідальності та готовність дбати про природу. Саме таке поєднання теоретичних знань, емоційного досвіду та практичної діяльності забезпечує органічне формування емоційно-ціннісного ставлення до природи та закладає основу для подальшого розвитку екологічної культури і компетентності молодших школярів.

Завдяки комплексному підходу, який поєднує когнітивні, емоційні, мотиваційні та діяльнісні компоненти, практико-орієнтовані методи, STEAM-активності, екологічні квести та художньо-творчі завдання, учні початкових класів здобувають не лише знання про природу, а й ціннісний, емоційний та моральний досвід, формуючи стійке, відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Висновки. Емоційно-ціннісне ставлення до природи є фундаментальним компонентом екологічної культури молодших школярів. Воно забезпечує формування відповідальної поведінки, усвідомлення цінності природного середовища та готовність до активної природоохоронної діяльності. Дослідження підтверджує, що ефективне формування такого ставлення можливе лише за умов цілеспрямованої педагогічної діяльності, що включає гуманістичний підхід, організацію емоційно забарвленого сприйняття природи, залучення дітей до практичних екологічних дій та застосування різноманітних форм і методів виховання.

Комплексне поєднання когнітивних, емоційних, мотиваційних, етичних та діяльнісних компонентів дозволяє не лише передавати знання про природу та екосистеми, але й формувати ціннісне ставлення, моральні судження та відповідальні поведінкові практики. Безпосереднє взаємодія з рослинами, тваринами та природними явищами через спостереження, практичні екологічні проєкти, догляд за шкільними живими куточками та творчі завдання сприяє розвитку емпатії, естетичного сприйняття та усвідомлення особистої відповідальності за навколишнє середовище. Використання міждисциплінарних підходів, таких як STEAM-активності, екологічні квести, рольові ігри та художнє освоєння природи, підсилює розвиток критичного мислення, дослідницьких умінь та командної взаємодії.

Співпраця з батьками та громадою дає змогу продовжити процес екологічного виховання поза межами школи, формуючи в дітей відчуття приналежності до спільноти, що піклується про природу.

Регулярна участь у шкільних і місцевих природоохоронних ініціативах, конкурсах та толоках закріплює стійкі екологічні звички, соціальні компетентності та активну громадянську позицію. Формувальна система оцінювання, що включає спостереження за поведінкою, аналіз щоденників спостережень, виконання практичних завдань і участь у проєктах, дозволяє оцінити рівень емпатії, усвідомлення екологічної відповідальності та готовності дбати про природу.

Упровадження окресленої системи педагогічних умов у практику початкової школи сприятиме становленню морально зрілої, відповідальної, екологічно свідомої особистості, здатної жити в гармонії з природою. Такий підхід дає змогу закласти міцний фундамент для подальшого розвитку екологічної компетентності, формує стійкі ціннісні орієнтири та виховує активних, допитливих і відповідальних громадян, готових до усвідомленої участі в збереженні навколишнього середовища та сталому розвитку суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Абрамович Г. М., Сігінішина Г. Й. Педагогічні умови формування у дітей ціннісного ставлення до природи в умовах естетизації освітнього простору. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 14. С. 7–11.
2. Андрос О. Є. Екологістський рух: зміна ціннісного підґрунтя ставлення до природи. *Філософські обрії*. 2010. № 24. С. 143–154.
3. Білик Л. І. Екологічна відповідальність: граючись навчаємось. Черкаси : Вертикаль; Кандич С. Г. 2004. 320 с.
4. Дічек Н. Природолюбна етика В. Сухомлинського – складник його системи формування творчого начала особистості дитини. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 123(1). С. 24–31.
5. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи : монографія / Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова, Г. Тарасюк, Ю. Солобай. Київ : Інститут проблем виховання НАПН України, 2016. 154 с.
6. Жирська Г. Я. Формування в учнів ціннісного ставлення до природи як компонента екологічної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2014. № 2. С. 74–81.
7. Запорожан З. Є. Природа – невичерпне джерело знань і почуттів. *Початкова школа*. 1997. № 9. С. 49–57.
8. Іванчук М. Г. Виховний потенціал рідного краю. Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи рідного краю : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2021. 239 с.
9. Казішкурт І. М. Психологія ставлення до природи як педагогічна проблема (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 30. С. 54–59.
10. Кльокта М. О. Екологічне виховання в школі як засіб формування свідомого громадянина : навч.-метод. посіб. 2016. URL: <https://sites.google.com/site/malobudisanskazosiiiiistupeniiv/diyalnistv/ekoologichne-vihovannya-dosvidroboti-kljokti-m-o>.
11. Колонькова О. О. Культура екологічної поведінки школярів: сутнісна характеристика. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2011. Вип. 1 (15). С. 374–381.
12. Кушакова І. В. Виховання ціннісного ставлення молодших школярів до природи в сучасних екологічних умовах. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. П (9). С. 60–63.
13. Малинівська Л. І. Формування відповідального ставлення до природи як проблема в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 37. С. 174–177.
14. Момот Л. Л., Ломако Л. І. Формування досвіду емоційно-оцінної діяльності в процесі навчання. *Освіта і управління*. 2005. Т. 8, Ч. 2. С. 100–105.
15. Мороченець О. В. Формування екологічної компетентності молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. 2024. № 102. С. 69–72.
16. Постовий В. Г. Виховання дітей в нових соціокультурних умовах української родини. *Ukr. socium. Педагогіка*. 2004. № 2(4). С. 103–108.
17. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних закладах : монографія. Київ–Луганськ : Альма-матер, 2004. 540 с.
18. Пустовіт Н. А. Сутність характеристики екологічної компетентності школярів. *Педагогічна наука*. Вип. 38. Херсон : Видавництво ХДУ, 2005. С. 186–191.
19. Пустовіт Н., Пруцакова О., Руденко Л., Колонькова О. Формування екологічної компетентності школярів. Київ : Педагогічна думка, 2008. 64 с.
20. Сафранов Т. А., Чугай А. В., Ільїна В. Г. Проблеми екологічної освіти України : навч. посіб. Одеса : ОДЕКУ, 2023. 85 с.
21. Степанюк А. Формування у школярів емоційно-ціннісного ставлення до живої природи. *Шлях освіти*. 1999. № 4. С. 12–15.
22. Сухомлинська О. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. *Шлях освіти*. 1996. № 1. С. 24–27.
23. Тарасенко Г. С. Як навчити дітей милуватися природою. *Початкова школа*. 1992. № 11–12. С. 39–42.
24. Тарасенко Г. С. Дивосвіт. Київ : МПП «Центр», 1995. 209 с.
25. Шевчук К. Д. Формування у молодших школярів ціннісного ставлення до рідного краю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2009. 20 с.
26. Юркова Т. Ф. Проблема ціннісного ставлення до природи. *Витоки педагогічної майстерності*. 2019. № 6. С. 132–136.

27. Юркова Т. Ф. Проблема ціннісного ставлення до природи в науково-педагогічному доробку В. О. Сухомлинського. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Полтава : Видавництво ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2009. Вип. 6. С. 132–135.

28. Юркова Т. Ціннісне ставлення до природи: сутність основних понять, стан розроблення проблеми в навчально-методичній та науково-педагогічній літературі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 1. С. 87–99.

FOSTERING EMOTIONAL AND VALUE-BASED ATTITUDES TOWARD NATURE IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Mozul Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Theory and Methods of Primary Education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
English teacher of the highest category
Sopych affiliate of the Esman school of I-III degrees

Introduction. *Fostering an emotional and value-based attitude toward nature in primary school children is a central task in contemporary education. In a world increasingly facing environmental challenges and ecological crises, the ability of young learners to develop respect, care, and responsible behavior toward the natural environment is essential for their holistic development and future active participation in society. Achieving this goal requires addressing multiple pedagogical and psychological challenges, as young children possess unique cognitive, emotional, and motivational characteristics that shape their perception of and interaction with the natural world.*

One of the main challenges is adapting educational methods to the age-specific characteristics of primary school children. Children at this stage exhibit heightened emotional sensitivity, vivid imagination, curiosity, and a strong desire to explore their surroundings. These qualities necessitate interactive, experiential, and hands-on learning approaches that combine observation, play, creative activities, and practical engagement with nature. Traditional methods focused solely on knowledge transfer or rote memorization are insufficient for fostering a deep, emotionally grounded understanding of the environment. Integrating value-based and ecological content into lessons is equally essential, as it promotes ethical reflection, empathy toward living beings, and a sense of personal responsibility for the natural world.

Another challenge is providing teachers with adequate training, methodological guidance, and educational resources to implement these approaches effectively. Educators must not only convey knowledge about ecosystems, biodiversity, and environmental processes, but also facilitate children's emotional and moral engagement with nature. The pedagogical goal is to transform abstract knowledge into lived experience, enabling children to develop an intrinsic appreciation for the environment, a desire to protect it, and the capacity to act responsibly.

Purpose. *The purpose of this study is to provide a theoretical justification for the essence of emotional and value-based attitudes toward nature and to identify effective methods and approaches for their development in primary school children, taking into account age-specific psychological and developmental characteristics, as well as contemporary educational requirements.*

Methods. *To achieve this purpose, a combination of theoretical and empirical research methods was employed, including literature analysis, observation, surveys, questionnaires, interviews, and experimental pedagogical practices. The study also incorporated hands-on educational activities, such as nature walks, ecological projects, role-playing games, and STEAM-based environmental experiments, which allowed researchers to examine the practical implementation of cognitive, emotional, motivational, and behavioral components of environmental education in primary school settings.*

Results. *The study revealed that fostering emotional and value-based attitudes toward nature is a multidimensional process encompassing cognitive, emotional, motivational, ethical, and behavioral components. The cognitive component provides children with foundational knowledge about ecosystems, species interactions, environmental laws, and human impact on nature. These cognitive foundations allow children to understand natural processes, recognize interdependence among living organisms, and reflect on their own role in maintaining ecological balance.*

The emotional component is particularly influential at the primary school level, as emotional experiences shape moral judgments and behavioral responses. Direct interaction with plants, animals, and natural phenomena—through observation, artistic expression, role-playing, and storytelling—stimulates empathy, aesthetic appreciation, and a sense of connection with the natural world. For example, activities such as «A Home for the Bird» or «Emotions of Nature» allow children to create bird feeders, observe animal behavior, and express emotional reactions to natural phenomena through drawings, narratives, or performances.

The motivational component encourages children's internal drive to participate in practical environmental actions. Engaging activities—such as planting trees and flowers, caring for school gardens and living corners,

maintaining observation diaries, and implementing eco-projects—promote initiative, responsibility, and active civic engagement. Team projects and collaborative tasks, including «My Favorite Nature Spot», «Eco-Patrol» or «Friend of the Birds» strengthen children's motivation and ethical awareness.

The behavioral component ensures that knowledge, emotions, and motivation translate into concrete actions. Children engage in practical activities such as caring for plants and animals, participating in clean-up initiatives, constructing living corners or mini-farms, and conducting systematic observations of seasonal and environmental changes. Integration of STEAM activities, ecological quests, and research experiments develops critical thinking, investigative skills, and teamwork. For instance, in a STEAM project titled «Life of the Water World», children explore ponds, measure water temperature, observe aquatic plants and animals, and construct models of ecosystems, analyzing interactions between organisms and their environment.

Ecological education is most effective when integrated across subjects, including natural science, art, reading, and interdisciplinary modules such as «I Explore the World». Systematic observation of plants, animals, and natural phenomena, along with maintaining observation diaries and comparing environmental conditions across seasons, fosters awareness of variability, interdependence, and the intrinsic value of nature. Artistic and aesthetic engagement—including music, visual arts, theatre, and creative writing—further strengthens emotional attachment and value-based attitudes, activates imagination and creativity, and consolidates environmental knowledge through experiential learning.

Partnerships with parents and the community extend environmental education beyond the classroom. Joint projects, competitions, volunteer clean-up initiatives, and local ecological campaigns allow children to experience a sense of belonging to a community committed to nature, while developing sustainable habits, social skills, and civic engagement. Formative assessment, including observation of behavior, analysis of diaries, evaluation of practical assignments, and participation in projects, provides insights into children's empathy, environmental responsibility, and readiness to care for nature. The integration of cognitive knowledge, emotional experience, motivational drive, and practical activity ensures the comprehensive formation of emotional and value-based attitudes toward nature and establishes the foundation for ecological competence and culture in primary school children.

Originality. *The originality of this research lies in its holistic approach to fostering emotional and value-based attitudes toward nature in primary school children, emphasizing the integration of cognitive, emotional, motivational, and behavioral components. This study explores age-specific psychological and developmental factors influencing children's environmental awareness and provides detailed strategies for practical implementation, including project-based learning, interactive games, observation exercises, artistic expression, and reflective activities. Moreover, it highlights the significance of ethical and value-oriented content in lessons, offering a practical framework for educators to nurture environmentally conscious, empathetic, and responsible behaviors in young learners. These findings contribute to the development of pedagogical approaches that combine knowledge acquisition with moral and emotional engagement, advancing the theory and practice of environmental education in primary schools.*

Conclusion. *Fostering emotional and value-based attitudes toward nature is a critical component of primary education, equipping children with essential skills, knowledge, and ethical dispositions for responsible environmental behavior. Effective development of such attitudes is achieved through interactive, child-centered approaches that integrate experiential learning, project-based activities, ecological observation, creative expression, and reflective practice. By creating pedagogical conditions that harmonize cognitive understanding with emotional engagement and ethical reflection, educators can cultivate environmentally conscious, empathetic, and responsible young learners prepared to actively participate in the preservation and sustainable management of the natural environment. Future research could explore collaborative teaching models, the integration of environmental education across disciplines, and innovative assessment approaches for evaluating the holistic development of children's ecological awareness, further enhancing pedagogical strategies for contemporary environmental education.*

Keywords: *elementary school, younger schoolchildren, primary school students, educational process, environmental education, environmental culture, environmental upbringing, environmental awareness, emotional and value-based attitude toward nature, environmental protection activities.*

References

1. Abramovych, H. M., & Siginishyna, H. Y. (2013). *Pedahohichni umovy formuvannia u ditei tsinnisnoho stavlennia do pryrody v umovakh estetyzatsii osvithnoho prostoru* [Pedagogical conditions for developing children's value-based attitude toward nature in the context of aestheticization of the educational environment]. *Pedahohichnyi dyskurs*, (14), 7–11. [in Ukrainian].
2. Andros, O. Ye. (2010). *Ekolohistskyi rukh: zmina tsinnisnoho pidgruntia stavlennia do pryrody* [Ecological movement: Changing value foundations of attitudes toward nature]. *Filosofski obrui*, (24), 143–154. [in Ukrainian].
3. Bilyk, L. I. (2004). *Ekolohichna vidpovidalnist: hraiuchys navchajemos* [Environmental responsibility: Learning through play]. Verbykal; Kandych S. H. [in Ukrainian].
4. Dichek, N. (2013). *Pryrodoliubna etyka V. Sukhomlynskoho – skladnyk yoho systemy formuvannia tvorchoho nachala osobystosti dytyny* [V. Sukhomlynskyi's nature-loving ethics as a component of his system for developing children's creativity]. *Naukovi zapysky Kirovohrads'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Pedahohichni nauky*, 123(1), 24–31. [in Ukrainian].
5. Pustovit, N., Kolonkova, O., Prutsakova, O., Tarasiuk, H., & Solobai, Yu. (2016). *Ekolohizatsiia osvithnoho prostoru*

- suchasnoi zahalnoosvitnoi shkoly* [Environmentalization of the educational space of the modern secondary school]. Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
6. Zhyska, H. Ya. (2014). *Formuvannia v uchniv tsinnisnoho stavlennia do pryrody yak komponenta ekolohichnoi kultury* [Developing students' value-based attitude toward nature as a component of environmental culture]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Pedahohika*, (2), 74–81. [in Ukrainian].
7. Zaporozhan, Z. Ye. (1997). *Pryroda – nevycherpne dzherelo znan i pochuttiv* [Nature as an inexhaustible source of knowledge and feelings]. *Pochatkova shkola*, (9), 49–57. [in Ukrainian].
8. Ivanchuk, M. H. (2021). *Vykhovnyi potentsial ridnoho kraiu. Vykhovannia u molodshykh shkoliariv tsinnisnoho stavlennia do pryrody ridnoho kraiu* [Educational potential of the homeland: Developing primary school students' value-based attitude toward local nature]. Chernivtsi: ChNU. [in Ukrainian].
9. Kazishkurt, I. M. (2017). *Psykhohiia stavlennia do pryrody yak pedahohichna problema* [Psychology of attitude toward nature as a pedagogical problem]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, (30), 54–59. [in Ukrainian].
10. Klokta, M. O. (2016). *Ekolohichne vykhovannia v shkoli yak zasib formuvannia svidomoho hromadianyna* [Environmental education at school as a means of shaping conscious citizenship]. Retrieved from <https://sites.google.com/site/malobudisanskazosiiiiistupeniiv/diialnist/ekolohichne-vykhovannia-dovid-robiti-kljokti-m-o> [in Ukrainian].
11. Kolonkova, O. O. (2011). *Kultura ekolohichnoi povedinky shkoliariv: sutnisna kharakterystyka* [Environmental behaviour culture of schoolchildren: Essential characteristics]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 1(15), 374–381. [in Ukrainian].
12. Kushakova, I. V. (2014). *Vykhovannia tsinnisnoho stavlennia molodshykh shkoliariv do pryrody v suchasnykh ekolohichnykh umovakh* [Developing primary schoolchildren's value-based attitude toward nature in modern environmental conditions]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2(9), 60–63. [in Ukrainian].
13. Malynivska, L. I. (2008). *Formuvannia vidpovidalnoho stavlennia do pryrody yak problema v naukovi literaturi* [Developing responsible attitude toward nature as a problem in scientific literature]. *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, (37), 174–177. [in Ukrainian].
14. Momot, L. L., & Lomako, L. I. (2005). *Formuvannia dosvidu emotsiino-otsinnoi diialnosti v protsesi navchannia* [Developing emotional-evaluative experience in the learning process]. *Osvita i upravlinnia*, 8(2), 100–105. [in Ukrainian].
15. Morohenets, O. V. (2024). *Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi vyvchennia intehrovanooho kursu «Ya doslidzhuuu svit»* [Developing environmental competence of primary school students during the study of the integrated course «I Explore the World»]. *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii*, (102), 69–72. [in Ukrainian].
16. Postovyi, V. H. (2004). *Vykhovannia ditei v novykh sotsiokulturnykh umovakh ukraïnskoi rodyny* [Child upbringing in new sociocultural conditions of the Ukrainian family]. *Ukr. socium. Pedahohika*, 2(4), 103–108. [in Ukrainian].
17. Pustovit, H. P. (2004). *Teoretyko-metodychni osnovy ekolohichnoi osvity i vykhovannia uchniv 1–9 klasiv u pozashkilnykh zakladakh* [Theoretical and methodological foundations of environmental education of grades 1–9 in extracurricular institutions]. Alma-mater. [in Ukrainian].
18. Pustovit, N. A. (2005). *Sutnist kharakterystyky ekolohichnoi kompetentnosti shkoliariv* [The essence of environmental competence of schoolchildren]. *Pedahohichna nauka*, (38), 186–191. [in Ukrainian].
19. Pustovit, N., Prutsakova, O., Rudenko, L., & Kolonkova, O. (2008). *Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti shkoliariv* [Developing environmental competence in schoolchildren]. *Pedahohichna dumka*. [in Ukrainian].
20. Safranov, T. A., Chuhai, A. V., & Ilina, V. H. (2023). *Problemy ekolohichnoi osvity Ukrainy* [Problems of environmental education in Ukraine]. ODEKU. [in Ukrainian].
21. Stepaniuk, A. (1999). *Formuvannia u shkoliariv emotsiino-tsinnisnoho stavlennia do zhyvoi pryrody* [Developing students' emotional and value-based attitude toward living nature]. *Shliakh osvity*, (4), 12–15. [in Ukrainian].
22. Sukhomlynska, O. (1996). *Suchasni tsinnosti u vykhovanni: problemy, perspektyvy* [Modern values in education: Problems and prospects]. *Shliakh osvity*, (1), 24–27. [in Ukrainian].
23. Tarasenko, H. S. (1992). *Yak navchyty ditei myluvatisia pryrodoi* [How to teach children to admire nature]. *Pochatkova shkola*, (11–12), 39–42. [in Ukrainian].
24. Tarasenko, H. S. (1995). *Dyvosvit* [Wonderworld]. Tsentr. [in Ukrainian].
25. Shevchuk, K. D. (2009). *Formuvannia u molodshykh shkoliariv tsinnisnoho stavlennia do ridnoho kraiu* [Developing primary schoolchildren's value-based attitude toward their homeland] (Doctoral dissertation abstract). Kyiv. [in Ukrainian].
26. Yurkova, T. F. (2019). *Problema tsinnisnoho stavlennia do pryrody* [The problem of value-based attitude toward nature]. *Vytoky pedahohichnoi maïsternosti*, (6), 132–136. [in Ukrainian].
27. Yurkova, T. F. (2009). *Problema tsinnisnoho stavlennia do pryrody v naukovopedahohichnomu dorobku V. O. Sukhomlynskoho* [The problem of value-based attitude toward nature in V. Sukhomlynskyi's scholarly work]. *Vytoky pedahohichnoi maïsternosti*, 6, 132–135. [in Ukrainian].
28. Yurkova, T. (2019). *Tsinnisne stavlennia do pryrody: sutnist osnovnykh poniat, stan rozroblennia problemy* [Value-based attitude toward nature: Essence of key concepts and state of research]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, (1), 87–99. [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 23.11.2025 р.
Прийнято редакцією 23.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.